

TELEGRAFUL ROMAN.

Nr 37. ANULU XIII.

Telegrafulu' este de doua ori pe septeman: joi'a si Duminic'a. — Prenumeratiunea se face in Sabiu la espeditur'a tiei pe afara la c. r. poste, cu banii pe prin scrisori francate, adresate catre espeditura. Pretiulu' prenumeratiunei pentru Sabiu este pe anu 7. fl. v. a. iar pe o jumetate de anu 3. fl. 50. Pentru celelalte parti ale Transilvaniei si pen-

tru provinciile din Monarchia pe unu anu 8 fl. era pe o jumetate de anu 4 fl. v. a. Pentru princ. si tieri straine pe anu 12 pe 1/2 anu. 6 fl. v. a.

Inseratele se platescu pentru inteia ora cu 7. cr. si rulu cu interonici, pentru a doua ora cu 5 1/2 cr. si pentru a treia repetire cu 3 1/2 cr. v. a.

Sabiu, in 1325 Maiu 1865.

Drumul de feru transilvanu.

In fine avemu si noi Transilvanii drumu de feru, — celu putinu o bucatca. In siedintiele casei ablegatoru din 12 Maiu si dilele urmatore s'a priimitu cu unele modificatuni propunerile comitetului respectivu. Mai pe largu despre acest'a vorbimu sub rubric'a: dela Senatulul imperialu, aici vomu comunic'a pe scurtu numai atat'a, ca fatia cu cele doue pareri diverginti, un'a a dietei transilvane: ca lini'a sa marga dela Belgradu pe Tarnavi la Brasiovu, si alt'a a regimului: ca sa marga dela Belgradu la Sabiu si sa esa pela Turnulu rosu, comitetulu au alesu calea de mijlocu, adeca nici pela Brasiovu, nici pela Sabiu, nici pela Mijiu, ci de o cam data unu mai pana la Belgradu, care propunere apoi s'a si priimitu din partea casei ablegatoru. Astfelu dar in scurtu tempu vomu ave si noi Transilvanii celu putinu o parte de drumu de feru in patri'a nostra. Cu intristare trebuie sa veda ori ce patriotu transilvanu (dicemu in adinsu: transilvanu, si nu: romanu, sasu ori magiaru, caci in cestiuni de acestea nationalitatea nu e indreptatita a duce rolu), cum afacerea acest'a de importantia vitala pentru tier'a nostra, s'a finitu intr'unu modu deplorabilu, stirbitu si defectuosu. Insa ce era sa si faca cas'a ablegatoru alt'a, dupace regimulu pleda cu atat'a caldura nemeritata pentru lini'a dela Turnulu rosu, pecandu diet'a tranna staruia pentru lini'a Tarnavi—Brasiovu, in fine candu mai domnia si o a treia parere, ca drumulu feratu sa se aduca dela Oradea pela Clusiu la Belgradu? Ce era, dicemu, sa faca cas'a ablegatoru alt'a, decatu sa aduca unu conclusu ciungitu, care numai intr'atat'a pote multiam pre Transilvanii, incatu tote trei partidele, ce suntu in certa necontenita, mai potu ave sperantia, ca proiectele loru, de-si nu suntu inconviniante, dar nu suntu nici reieptate! Aici dar amu ajunsu cu drumulu nostru feratu, si trebuie sa marturisimu pe fatia, ca prin portarea nostra nici ca amu meritatu ce-va mai bunu. Caci deca nu amestecamu in cestiunea acest'a de economia nefericitele nostre patimi nationale; deca nu pretindeamu lucruri, ce vedeamu inainte ca suntu cu nepotintia a se realisa, vremu sa dicemu: deca nu pretindeamu, ca imperiulu celu atat'u de ingreuiatu cu finantiele sele, sa ne zidésca trei linii totdeodata, deca in fine ne manifestamu patriotismulu, ce-lu portamu in tota clipi'a pe buze, prin o resignatiune nobila patriotica, si nu alteramu prin deputatiunile si tractatele si brosiurele nostre votulu dietei, alu reprezentantiei tieri, care votu era menitu a multiam tote interesele drepte si possibile: atunci astadi n'amu ave lini'a dela Aradu la Belgradu, ci mai prin mijloculu tieri o linia dela Aradu prin Belgradu, pe Tarnavi, prin Secuime la Brasiovu si la vam'a Buzelui.

Insa acest'a e fatal'a nefericire a nostra Transilvaniloru, ca nu trebuie sa ne strice altii dinafara, caci destulu ne stricamu noi insine; acest'a e fatal'a nostra nefericire, ca tempulu ne invetia necurmatu, dar noi nu ascultamu lectiunile lui.

Dela Senatulul imperialu.

Desbaterea asupr'a drumului de feru transilvanu.

Siedinti'a din 30 Aprile (12 Maiu.)
Dupa cate-va antecedentie vine la ordine raportulu comitetulu referentiu la drumulu feratu transilvanu.

Referintele Dr. Rechbauer se urca pe tribuna si ia cuventulu. De unu siru de ani, dice, infiintierea unui drumu feratu spre si in marele-principatu Transilvanii este obiectu de pertractari si cercetari zelose, si drumulu acest'a mai cu sema in tempulu nou se cere mai multu decatu ori candu. De altmintrea si este unu ce prefirescu; caci deca in generalu pentru facare tierra spre inaintarea intereseloru eii materiale unu drumu feratu este de inalta insemnatate, apoi pentru Transilvanii infiintierea lui catu mai curendu este in

adeveru o cestiune de vielia; caci numai tragendu-se Transilvanii in rociulu de sine i se va da inlesnirea a urca copiozele sele averi firesci si a lua in privintia agricola, mercantila si industriala aventulu, de care e capace tier'a aceea.

Dar ori catu e de recunoscuta trebuintia, ori catu de dorita infiintierea, aceea pan' acum inca totu n'a urmatu, si caus'a se pare a fi in parte aceea, ca nici pamentenii insisi, nici locurile normative inca nu se potura uni in privintia directiunei principale a acestui drumu.

Pana acum se luara in considerare mai cu sema doue directiuni, un'a dela Oradea mare prin valea Crisiului la Clusiu, de acolo la Brasiovu, si apoi mai departe prin vam'a Buzelui la Galatiu, si a doua dela Aradu pe la Vintiulu de josu si Sabesiulu sasescu la Sabiu, si apoi mai departe pe la vam'a Turnulu rosu la Bucuresci. Ambe directiunile acestea se incuviintiaru inca la an. 1862 de catra Majestatea Sea intru atat'a, incatu se incuviintia principiulu continuarei acestui drumu din Ungaria. Pentru de a tine sema dupa potintia intereseloru celor fundate, in parte diverginti, Guvernulu inca in anulu trecut aduse o propositiune, prin carea se proiecta unu rociu intregu de drumuri ferate pentru Ungaria (Transilvanii! Red.), carea era sa cuprinda patru linii, sa aiba centrulu in Belgradu si sa se estinda astfelu:

a) o linia dela Aradu la Sabiu, si apoi spre fruntariulu transilvano-romanescu la Turnulu rosu, cu o linia laterala la Belgradu;

b) unu drumu feratu dela Belgradu la Clusiu;

c) unu drumu feratu dela Clusiu la Oradea mare; si

d) unulu dela Belgradu pe siesulu Tarnavei la Brasiovu, si de acolo pan' la fruntariulu transilvano-romanescu.

Acesta propositiune a regimului inca n' sesiunea din urma se predete unui comitetu pentru preconsultare, care o si luase in pertractare scrupuloasa si o si adusesse la deplinire, dar reportulu lui nu se mai potu aduce naintea in case, pentruca sesiunea se ncheia mai nainte. Cu tote acestea me credu indatoratu, a substerne in case in liniamentele mai de frunte rezultatulu consultariulu comitetulu din anulu trecut, caci numai in modulu acest'a se pote cunoasca de ajunsu tota starea lucrului. Comitetulu din anulu trecut recunoscu-se cu unanimitate necesitatea de a se infiintia catu mai curendu o linia de sine la si in Transilvanii, precum si aceea, ca cete patru linii propuse de regimu voru fi de ajunsu a corespunde dupa potintia recerintieloru tieri, fiindca prin acelea s'aru deschide unu drumu duplu pentru comerciulu universalu, de o parte pe la Brasiovu si vam'a Buzelui la Galati si gurile Dunarei, de alta parte pe la Sabiu si Bucuresci la Varna si la Marea-negra.

Dar comitetulu nu potu trece cu vederea, ca dupa impregiurările finantiale de acum ale imperiului tote patru liniile aru impune statutulu sarcini prea grele, de ore ce pe langa mic'a rentabilitate, ce se pote prevedea ea o voru ave deocamdata aceste drumuri, statulu aru trebui sa se incarce cu subventiune de mai multe millione pe anu. Mai departe a fostu comitetulu de parerea aceea, ca dupa impregiurările de acum ale Transilvaniei prin cladirea unei linii se satisface deocamdata scopulu prefiptu, si ca pelanga referintiele cele cam primitive inca ale Transilvaniei in privintia industriala si agricola prin cladirea duoru drumuri negresitu unulu s'aru nimici prin celalaltu.

Din motivele acestea comitetulu din anulu trecut s'a decisu intr'acolo, ca subventiunea din partea statulu sa se incuviintieze numai pentru un'a linia de drumu feratu. Pe bas'a acestui conclusu principialu incepu apoi comitetulu a consulta, ce directiune sa se dea acestei linii. Regimulu a remasu pelanga parerea sea, insemnandu lini'a Aradu—Sabiu—Turnu-rosiu ca aceea, carea sa se intreprinda si sa se cladésca nainte de tote. In comitetu s'au datu in privintia acest'a trei pareri deosebite. Un'a in consunantia cu propositiunea regimului se

declară pentru lini'a Aradu—Sabiü—Turnurosü, si' adeca din caus'a aceea, căci drumulu acest'a aru fi celu mai scurtu, cu 42 mile, căci duce prin valea Muresiului si' face cele mai mici greutãti de terenu, dã cele mai mari prospecte la rentabilitate, si' tocmai pentru infintiarea cea cu usüruntia aru fi impreunatu cu spesele cele mai putine, pecandu drumulu cerutu de alta parte Oradea-mare—Brasiovu face dificultãti mai mari in priviati'a terenului, este mai lungu si' prin urmare si' mai sumtuosu. Dincontra se obiectã dintr'alta parte a comitetului, ca lini'a Aradu—Sabesiu—Sabiü taia Transsilvani'a numai in partea cea mai mica la apusulu de mediadi, prin urmare nu pöte contribui mai nimicu la aventarea culturai si' industriei, pecandu dincontra lini'a Oradea mare—Clusiu prin valea Tarnavei la Brasiovu taia tier'a in in lungime de 73 mile, atinge siesurile cele mai roditöre si' dã sperantie pentru o influintiare saluifera asup'a inaintãrei culturai, prin carea spesele întrecãtöre se recompensa cu abundantia.

O a trei'a parere in fine erã aceea, ca sa se cladësca dela Oradea la Clusiu si' de acolo la Sabiü, dar pe la Copsiti'a, din causa ca directiunea acést'a lasa deschisa legatur'a atãtu cu Sabiülu, câtu si' cu Brasiovulu.

Fiindu astfela diverginti parerile membriloru lui, Comitetulu nainte de a se slobodi la o hotarire definitiva, se crediü datoriü a'trebã mai antãiu ömeni eunoscatori de lucru, si' de aceea se ascultara consiliarulu regimului Engerth si' inginierulu superioru Villungen; ambii s'au declaratü intr'acolo, ca in sine lini'a Aradu—Alvintiu—Sabiü—Turnulu rosü este cea mai scorta si' mai recomandabila. Consiliarulu regimului Engerth inasa a defasuratu opiniunea sea intr'acolo, ca dëca la facerea liniei are a se considerã impreunarea celor trei cetãti principale ale tieriei, apoi lini'a pela Copsi'a este de preferitu celei de pe la Sabesiu. Pe temeiu lu ascultãrei acestoru esperti comitetulu anului trecutü a crediü de trebuintia, cá nainte de a se aduce hotarire definitiva, sa se faca cercetãri mai departe, si' dupace acelea in anulu trecutü nu se potura face, a crediü, ca in anulu acell'a nu pöte sa se sloboda la consultare definitiva, si' s'a unitu in hotarirea urmãtöre: Inalt'a casa sa binevoiësca a hotari: „Recunoscendu necessitatea cladirei unui drumu feratu, prin care Marele-principatu Transsilvani'a de o parte spre apusu sa se lege cu drumurile de feru din Ungari'a, de alta parte cu Moldov'a si' Romani'a, respective cu marea négra, se asigura garantarea vistieriei statului pentru camatuirea si' raspunderea capitalului de lucru pentru cladirea si' sustinerea unui astfelu de drumu feratu; propositiunea presinte a regimulu, ce cuprinde unu rociu intregu de linii ferate in Transsilvani'a, se reiepta, si' regimulu se provöca, cá pãn' la sesiunea cea mai de apröpe sa aduca o propositiune noua, prin carea sa se proiecteze numai un'a linia principala de drumu feratu, carea sa corespunda dupa potintia deopotriiva intereselorü tieriei.“

Comitetulu din anulu trecutü crediü, ca propunerea acést'a fãra mustrare de cugetu se pöte recomandã spre priimire, pentruca printr'ens'a cladirea drumului insusi nu s'aru fi traganatu, de örece pe tempulu consultãrei de acum unu anu inca nu se formasera intreprinderi, cari sa fia luatu asupra-si cladirea, si' pentruca atunci totu aru fi mai fostu cu potintia a se pune 'n contielegerea convenita pentru combinarea cu drumurile principatoru dela Dunare. Pe bas'a acestoru decisiuni a fostu conceputu si' tiparitu reportulu comitetului din anulu trecutü, dar, dupacum s'a observatu, nu se mai potü debate in inalt'a casa, pentruca sesiunea se 'ncheiã mai curendu. De atunci multu s'au schimbatu referintiele. Dupa incheierea sesiunei din urma adeca guvernulu, fãra de a luã 'n socotintia, ca finantiele statului la cladirea acestüi drumu fãra 'ndoiela suntü engagiate in mare mesura, ear pentru acést'a la ori ce casu se cere incuviintiarea constitutiunala, s'au aflatu indemnati, a intreprinde cladirea dela Aradu pe la Alvincz la Belgradu pe spesele statului, fãra de a acceptã incuviintiarea constitutiunala. Spre scopulu acest'a se facü din partea ministeriului de comerciü si' de finantie cu institutul de creditu pentru comerciü si' industria si' cu societatea drumului de feru tissanu in 6 Iuliu 1864. unu contractu, prin care institutul de creditu se deoblegã, a dá banii de lipsa pentru de a se 'ncepe indata cladirea liniei dela Aradu pe la Alvincz la Belgradu, pâna la catimea maximala de 5 milliöne fl. v. a., erariului c. r. cu conditionile statörite intr'acestu contractu; ear societatea drumului de feru tissanu luã asupra-si 'ncepe indata si' a continuã cladirea acesteii linii prin personalulu seu sub directiunea directorului, Consiliarului c. r. alu regimului, Schimke.

Totdeodata guvernulu c. r., prin publicatiunea din 9 Iuniu 1864 au scrisu tractarea oferteloru pentru darea unei concessiuni pentru zidirea si' tinerea unui drumu feratu cu locomotivü dela Aradu pe la Alvincz si' Sabiü pâna la fruntariulu

romanescu la vam'a Turnului rosü cu o linia laterala dela Alvincz la Belgradu, dupa carea apoi si' urmara döue oferte, unulu dela institutul de creditu pentru comerciü si' industria in compania cu principele Carolu Jablonowski si' cu Englesii W. R. Drake, R. M. Rate si' Tom'a Brasey, celalaltu dela E. Pickering din Londr'a. Din aceste döue oferte regimulu au aflatu mai favorabilu alu doi Pickering din Londr'a, si' dupace acela a datü garantã, ce se cerü dela densulu, a 'ncheiatu cu ele pertractarea si' i-au ascuratu darea concessiunei intre conditionile fixate cu densulu, rezervãndu-se approbarea constitutiunala din partea senatului imperialu. Conditionile dãrei acesteii de concessiune, si' respective incuviintiarea constitutiunala a favoritoru pentru drumulu de feru dela Aradu pe la Alvincz si' Sabiü pâna la fruntariulu romanescu la vam'a Turnului rosü cu o linia laterala dela Alvincz la Belgradu, suntü acum obiectulu proiectului de lege, adusu de regimü in siedinti'a 14 a acesteii inalte case.

Pentru preconsultarea acestüi proiectu de lege inalt'a casa in siedinti'a 15. au alesu unu comitetu de 12 membri. Acestu comitetu, care cu exceptiunea duoru membri este compusü din aceiasi individi, cari fusesera alesi in sesiunea espirata pentru preconsultarea proiectului de lege privitoriu la drumulu feratu trannu, la consultarea asup'a proiectului de fatia alu regimulu se afla intr'o positiune deosebita.

In anulu trecutü diferentiele in comitetu erau indreptate mai cu sãma intr'acolo, care statiune sa se alëga pentru trecerea drumului din Ungari'a la Transsilvani'a, si' neaflãndu-se indestulitoriu materialulu si' cerendu-se propositiuni mai departe, astadi ne aflãmu fatia 'n fatia cu unu faptu complinitu; căci, precum observai, regimulu incepuse dejã a zidi pe la Aradu la Vintiulu de josu si' Belgradu, si' assecurase spre scopulu acést'a mijlöcele banesci, si' ne vedemu dejã pusi in fati'a unui faptu complinitu. Fatia cu acestu faptu se simte comitetulu indatoratu, a pronunciã pe fatia, ca procederea regimului statului, la 'ncheierea acordului din 6 Iuliu 1864., prin carea finantiele statului se receru in mesura atãtu de insemnata si' s'au incheiatu o operatiune de creditu, fãra de a se fi cerutu consimtiementulu constitutiunala, ba fãra de a rectificã acësta procedere barem in urma la propunerea memorandumului prin espunerea motiveloru, si' inca chiaru si' fãra de a comunicã lucrulu in intielesulu § 9 alu legi din 13 Decembre 1862 comisiunei pentru controlarea datoriiloru statului cu privire la patent'a din 17 Iuliu 1860, la diplom'a din 20 Octobre 1860 si' la patent'a din 26 Febr. 1861 este o vatemare a constitutiunei, carea comitetulu crede ca trebuie sa o reprobeze cu resolutetië.

Dar cu töte ca comitetulu se crediü datoriü, a pronunciã acést'a cu privire la documentele constitutiunei si' fatia cu procederea regimului, totusi crede, ca astadi intre impregiurãrile de fatia nu va remanã alt'a de facutu, decãtu a aprobã acum'a la urma ceea ce s'a facutu si' a acordã zidirea dela Aradu pâna la Vintiulu de josu si' Belgradu, de örece mijlöcele banale in parte, adeca cam la 1 mill. s'au spesatu dejã, de örece pentru continuarea drumului s'a 'ncheiatu contractele, si' prin urmare curmarea lucrului la ori ce casu aru fi de cea mai simtita paguba pentru statu.

De aceea comitetulu, fatia cu aceste fapte si' in consuntantia cu propositiunea regimului se crediü datoriü a se enunciã pentru drumulu dela Aradu pe la Vintiulu de josu la Belgradu. Ear câtu pentru continuarea drumului dela Vintiulu de josu ori Belgradu pâna la fruntariile imperiului, comitetulu nu se potü impacã cu propositiunea regimului, cá adeca sa se zidësca inca de acum dela Vintiulu de josu la Sabiü si' la vam'a Turnului rosü.

Comitetulu adeca crediü, ca intr'o cestiune atãtu de momentösa, precum e tragerea unei linie ferate intr'o tierã, prin care se atingu atãtea interese, sa se tina sãma dupa cuviintia si' de vocea tieriei. Diet'a transsilvana inasa in sesiunea an. 1864 intr'o preaumilita representatiune câtra Maiestatea Sea s'a declaratü cu privire la acësta cestiune intr'unu modu pe-cãtu de resolutu, pe atãtu si' de fundatu. Diet'a transsilvana accentuã in representatiunea sea, ca nainte de töte s'au pusu ochii pe döue linie, precum observai mai nainte, un'a prin siesulu Muresiului pe la Sabiü la Bucuresci si' Varn'a, si' alt'a prin valea Crisiului si' a Tarnavei la Brasiovu. Dar diet'a, dupace regimulu intr'aceea intreprinsese facerea drumului de feru pe la Vintiulu de josu la Belgradu si' astfelu decisese prin faptu punctulu de intrare in Transsilvani'a, declarã in preaumilit'a sea representatiune din cuventu precum urmëza:

„Cei mai credinciosi reprezentanti ai Mareprincipatului Transsilvani'a se vedu in fati'a unui faptu complinitu, care in adeveru acum de odata au decisu asup'a unui'a din ambe punctele de intrare, a unui faptu, care, cá unoru reprezentanti ai tieriei, le impune detori'a sa conlucre cu incordarea toturoru poteriloru la aceea, cá din acësta fapta tier'a sa traga totu po-

*) A se vedë representatiunea intrëga in nr. 51 1864 alu „T. R.“ Red.)

tenciosulu folosu, ce insa numai in acelu casu s'aru poté, déca pentru acestu drumu ferecatu, celu d'antâiu alu Transsilvaniei, încâtu acel'a poté ca pe unu tempu mai îndelungatu are a remâne uniculu in tiéra, — déca acestui drumu s'aru defige unu astfelu de punctu de esire, care sa faca cu potintia împartásirea câtu mai multoru tienuturi ale tíerei la bineface-rile drumului feratu.

Purcediendu din acestu respectu, singurul direptariu pentru densii, précredinciosi supusii reprezentanti ai Transsilvaniei tiermurindu-se pre lângá starea unui faptu complinitu, cutéza dara supt impregiurárele de fatia a indigítá continuarea drumului ferecatu dela Vintiulu inferióre prin lunc'a Tarnávei la Brasiovu pâna la punctulu esirei Buzeu, amplectandu deo-data cetátile Clusiu si Sabiiulu in acésta linia principala, a indegetá acésta directiune de acelu modu de resolvare, care considera câtu se poté mai multu interesele Transsilvaniei prin deschiderea mai totoruru váiloru sele, si anume a celoru mai productive, si totu deodata deschide si comerciului austriacu liniile principale de comunicatiune la Galati si de aci in nordu-ost la marea négra cu Russia meridionala si cu Persia.

In acésta linia principala, supt auspiciile presinte, se concentréza cele mai momentóse interese patriotice transsilvane.

Intrandu in tiéra drumulu feratu in médiadi-apusu, duce pre fertilea vale a Muresiului pâna unde se impreuna ambele Tarnávi prin mijloculu tienutului principale alu celoru mai pretióse tesauere minerali, carbuni fosili, feru, sare si vinuriloru nobile murasiene, apoi ramurindu-se spre ostu si abatendu-se in tienutulu Tarnávei deschide comerciului esternu avuti'a productelor naturalu a dóue váli din cele mai productive ale Transsilvaniei si impreuna prin atragerea Sabiiului si Clusiuului locuri importante prin industria si insemnate prin meseriele ce inflorescu intr'ensele. De aci in cursu progresivu oferese unei párti a Secuime beneficiile unui mijlocu perfectiunatu de comunicatiune, aduce tíer'a Oltului cu giganticele poteri de apa in strinsa legatura cu calea cea mare a comerciului, si desbuca, dupa ce au atinsu Brasiovulu, cea d'antâiu piétia de negociu transsilvanu, cátra Principatele unite románe, aceste tieri ale Dunarei inferióre pe drumulu, ce comerciulu transsilvanu din seculi si-au alesu si pâna astadi si-au sustinutu pentru comerciulu seu.

Brasiovulu e depositoryulu capitale pentru cea mai mare parte de producte crude importate din si prin principatele unite danubiane, si de aci se strapórtá acestea departe in tierile superiori ale monarchiei. Parte din aceste produse crude se prelucra prin industria in acésta cetate si circuitulu eii, apoi prin negociatori brasioveni se reespórtá pe calea cea mai scurta cá manufacte in principate si in Bulgari'a, unde suntu articli de negociu fórté cautati in terguri.

Esportulu marfeloru brasiovene, ce suie anuatim la mai multe millióne de fiorini, se sustine de secli in Brasiovu si e fonte de insemnate venituri pentru tíer'a Barciei, o parte din Secuime, apoi pentru tractele vecine ale Rupei, Sughisiórei si Mediesiului.

Cá punctu transenale inca e Brasiovulu de importantia deosebita, cáci prin densulu se mijlocesce comereciulu de transitu alu celoru mai multe marfe spedite in principate din Viena si din statele reuniunei portoriali germane, si mai vertosu atunci, candu navigatiunea pe Dunare e intrerupta din causa iernei.

Motive ponderóse suntu dara ácestea din punctu de vedere comercialu, industriariu si manufactuariu, cari cu preferintia ne facu a dorí, cá lini'a drumului feratu transsilvanu sa se impreune cu a principatelor unite in vecinatatea Brasiovului.

Acést'a este, Maiestatea Vóstra, acea linia de drumu feratu, pe care a o insemná dupa starea lucrului de astadi cá pe cea mai potrivita, ne tinemu de cea d'antâiu datorintia a nóstra. (Va urmá.)

Sabiiu in 12 Maiu. (Unu premiu literariu.) Audímu din funte sigura, ca Preaven. Consistoriu archidiecesanu in siedinti'a sea din 10/22 Maiu a luatú spre placuta cunoscentia unu nou opu literariu: Computulu in scóla populara, (manuslu pentru invetiatori, de I. Popescu, Professoru in institutulu diecesanu pedagogico-teologicu din Sabiiu, tipariulu tipografiei diecesane, 1864, si apretiuindu valoarea lui, a votatu autorului unu premiu de 200 fl. v. a. Sperámu, ca intre barbati nostri de scóla se va aflá cine-va, care sa ne dee o recensiu a ácestei cárti, care credemu de siguru ca va contribui la reformarea invetiamentului aritmeticalu in scólele populare. *)

*) Dupacum scimu, cartea (14 cóle si o carta cu figure) va constá 1 fl. si pentru imputinarea speselor postale se va poté trage prin ori ce libraria. (Red.)

Varietáti si noutáti de di.

(Fundatiune pentru Dante.) Luandu ansa dinserbatórea cea mare a Italiei Maiestatea Sea Imperatulu a'nfintiatu unu stipendiu de 500 fl. la universitatea din Padov'a cu numirea „fundatiunea Danteana.“ Competitori stipendiului trebuie sa fia facutu studiele filosofice la universitatea din Padov'a cu successu deosebitu si sa se devoteze apoi literaturii, cá sa pota perscrulá si mai departe nemoritórele merite ale lui Dante. Pre cei mai demni de ase împartási cu stipendiulu i va propune universitatea din Padov'a. Stipendiulu se dá totu pe câte 2 ani. —

Prospectu politicu.

Europ'a este fórté surprinsa de mesurile de desarmare ale republicei americane de medianópte; cáci ea áceptá, ca Americani inca voru face cá staturile europene, sa tina adeca armate câtu se poté de mari, cu cari neavendu ocupatiune in launtru sa caute incurcaturi inafara. Americani insa si de astadata se arata multu mai practici decátu Europeni: ei indata dimitu 400,000 soldati, vendu 400 nái de resbelu si prin acést'a imputinéza spesele celu putinu cu 1 mill. taleri pe di, unplu cassele cele góle ale statului, — da ce e si mai multu — redau plugului, lucrátóreloru si fabricelor 400,000 bratie barbatesci. Despre politic'a, ce o va urmá Americ'a de medianópte fatia cu staturile europene, nu se poté dice inca nimicu siguru; presedintele Johnson sa fia disu privatim, ca ex officio nu se va amestecá in trebile Messicului, ear intrevenirile pe sub mána nu le va impedeá. Cumca in astfelu de impregiuráti nici imperatulu Maximilianu, dar nici Napoieonu nu voru fi dormindu pe flori, cu atât'a mai vertosu, cáci Juarez presedintele Messicului republicanu e inca mare si tare, se poté afirmá cu securitate. Si 'n adeveru Napoieonu se grabesce cu re'ntórcerea sea la Francia. — Cu privire la omorulu lui Lincoln s'a pusú mân'a pe o multime mare de conjurati; din chartiele lui Booth sa se fia vediatu, ca omorulu a fostu planuitu si sprijinitu de capulu rebelilor de médiadi Jefferson Davis, de áceea presedintele Johnson a si pusú premiu de 100,000 taleri pe capulu lui.

Despre cánteculu poporalu románu.

(Din fói'a societáti literarie din Bucovin'a.)

Music'a, acésta arata sublima, para-se câtu de curiosu, ea totusi este o conditiune fundamentala si fiintála a vietiei, o columna puternica a unei culturi adeverate. Amu disu, ca music'a este o conditiune fundamentala a vietiei omenesce, pentru ca omulu, fie pe ori ce trépta a culturei, simte in launtruulu seu trebuintia, de a deschide acestu launtru alu seu prin cuvintu si cantare, de a investí bucuri'a seu dorerea sea in cuvinte séu in melodii, si astmodu a le împartási lumii; amu spusú ca music'a este o columna puternica a unei culturi adeverate, pentrucá prin ea se rotundiescu unghiurile feliuriteloru simtiri, se facu mai fine moravurile si datinele, in fine si inim'a omului, indiosiéta de poterea eii, recunosce din legile fundamentale ale musicei si atóta intiepciunea creatorulu seu. Cáci si music'a, cá si schimbarea anotimpuriloru, cá si miscarea planetelor, este basata pe legi eterne si nestramutavere; dispárendu negur'a intunecósa a temporiloru vechi, dispárendu musicii mistici, cari aduseseramai multa umbra decátu lumina in sciinti'a musicei, dispárendu tóte in nimic'i'a si ridiculositatea loru, au facutu locu spiritului tempului de fatia si geniului ómeniloru mari, si astadi scie fiacarele, cumca si in musica esista legi supreme si eterne.

Legile ácestea se potu aflá usioru din fiacare carte teoretica a musicei, si invetiandu-se se poté cunosce, ca music'a cea divina nu e numai proprietatea unora alesi, ci ca Dumnezeu au sadit'o cá proprietate in inim'a fiacáru muritoriu, care numai voiesce a o priimi. In tempulu de fatia music'a este proprietate comuna a intregii omenimi, fiacarele poté sa vina la templulu sacru, velulu e descoperitu, misteriele deschise.

Spuendu ácestea, n'amu avulu de scopu, a scrie o teoria a musicei, voindu numai sa vorbescu putine despre cánteculu poporalu románu. Totusi mi-voiu permite, a desluci in scurtu, ce este music'a, ce-i melodia si ritmulu si ce'nsemnéza armonia.

Cuventulu musica si-trage originea sea dela musele antice. Principele poetiloru, Omer, numesce musele dinele cantárei. Ornamentulu muselor au fostu o cununa de lauri, in mána aveau o lira, din care cantau cántecele loru. Grecii intielegeau sub cuventulu musica (*μουσική*) asiá numitele arte ale muselor, mai alesu art'a musicala, poetica si retorica, si mai tardiu cuventulu musica priimi insemnarea ce o are astadi.

Cantarea este de o versta cu genulu omenescu. Ce simtia inim'a, se investí in cuvinte si tonuri, espressiuni ale simtiri-loru vii, ce le trezia, chiaru natura si fara voi'a omului, candu voi'a sa esprime placere, bucuria, dorere séu intriserta, Sufllarea cea ritmica a ventului, sioptirea frandieloru.

miscarea valurilor mării, cântecul paserilor, suflarea vântului peste trestii taiate și strune întinse, toate acestea au învetiatu pre omu în starea lui firăscă; elu ascultă ritmul și tactul naturii, le împreună cu cantarea sea, și asiă se nascu melodi'a în form'a sea ritmica — Pentru aceea sub melodia se întielege unu siru anumitu de tonuri, care suna placutu la urechia prin urmarea și schimbarea naltămei și josimei lor, prin scurtimea și lungimea lor; sub ritmulu se întielege fiacare miscare cu tactu, mai alesu inșă mersulu în musica regulatu prin referintie anumite de tonuri și mesuri.

Armoni'a în musica este împreunarea mai multor tonuri, a căroru propasire comuna se baséza pe regule ficsate și luate din firea și referintiele intervalor. Prin armonia castiga melodi'a lumina și umbra, viétia și vioiciune; totusi melodi'a e lucrulu de capetenia alu unei piese musicale, și trebuie mai alesu sa se pastreze.

Dupre aceste espuneri generale sa trecemu la cânteculu poporalu român, obiectulu disertatiunei năstre. — Fiacare natiune din lume are cântecele sale, pe care le iubesc mai multu decâtu ori și care alte, căci sunt florile resarite din pământulu patriei, și odorulu celu mai pretiosu alu natiunei. Intrebare, cum se nasce cânteculu poporalu? Se nasce séu în poporu însusi, nefindu cunoscutu nici poetulu nici compositorulu, séu ca melodiile și cuvintele compositorilor și poetilor poporali ajungu în poporu, trecendu pe nesciute dela casa la casa, dela satu la satu, pân'ce devine proprietatea poporulu. Fiacare cântecu frumosu și poporalu petrunde în celu mai misteriosu adâncu alu inimei, și încânta pe omu cu o placere nespusa. Fiacare natiune iubesc cânteculu seu poporalu că o parte a eului seu natiunalu, ascultandu cu îndiosire melodiile dragalasié din tier'a sea, ce-i rechiamă léganulu copilariei, visele tineretiloru și cugetările barbatiei sale.

Dupre caracterulu poporalu se deosebesc și cântecele natiunale, cari arata însusirile principale, simțirile și cugetările natiunei. Italianulu cânta veselu pe gitara, strabatendu undele mării cu gondola sea; Serbulu trage cu arculu pe husl'a cu o struna, și-si reamintescé tempurile vechi de câmpulu Cosovei, de Vucu și Marco; Magiarulu salta în ciard'a lui lângă vinu și sunetulu tiembaleloru, ascultandu infocatele cântece ale cicosiului; Românulu siedindu pe o movila de Tataru în câmpu, séu pe pisculu muntiloru lângă turm'a sea, cânta din fluieru doinele melancolice și duióse, séu salta la horele cele mândre și vesele, invocandu séu pe drag'a sea frumósă, séu imbarbatandu-se cu impressiunile trecutulu gloriosu.

Dar nu numai temperamentulu, moravurile și datinele inriuréza asupr'a cânteculu poporalu, ci mai alesu istori'a unui poporu lasa intiparirile cele mai poternice, și acelea se intrupescu în melodii, încátu adesu poti invetiá mai multa istoria dintr'unu cântecu poporalu, decâtu dintr'o carte intréga de istoria.

Memori'a mariei și in floriei poporulu român, apoi cercetarea și intrigele sangeróse dinlauntru, invasiunile de Turci, Tatari, Lesi și Unguri, cari de atâtea ori calcau patri'a, rirurile de sânge român, ce s'au versatu pentru libertate și dreptate, lacrimile celoru prinsu și dusi în strainatate, mai tardiu decaderia patriei sub marsiavii Fanarioti, în fine re'nvieirea ei, eata materialulu bogatu, eata motivele multor cântece doióse și vesele. Dar macar ca une-ori se cânta în cântece perióde de stralucire a Românilor, macarca cântecele erotice (amórose) și de jocu alunga tristeti'a și melancoli'a, totusi tristeti'a și melancoli'a este tipulu fundamentalu și caracterulu principalu alu cânteculu român, care atátu de bine scie a indoiosia ori ce sufletu român și a-lu rapí în gânduri și simțiri, deca se adencesce în ascultarea unei doine frumóse și melancolice! Cântec doin'a vinariulu Moldovei séu alu Munteniei, cântec-o Românulu din Transsilvani'a frumósă, cântec-o în fine pastoriulu din Carpatii Bucovinei, toate vinu dintr'unu isvoru comunu, toate au unu tonu melancolicu, din care ori ce auditori póte cunósce in florirea, caderea, servitutea, dorerea și bucuri'a natiunei române!

Natiunea romána iubesc cânteculu mai presusu de toate; unde numai se aude limb'a romána, acolo resuna și cânteculu român celu fragedu, dulce și melancolicu. Cine aru poté sa numere toate aceste cântece dragalasié române? Cânteculu este celu ce urméza pre Român în tota viétia lui; copilasiulu nou nascutu e adormitu de maica sea în léganu prin fragedulu „nani, nani, copilasiu;“ în cântece petrece Românulu anii frumosi și auriti ai junimei; cânteculu lu-urméza la altariulu casatoriei, elu are cântece, ce-i naltia bucuri'a; are cântece, ce-i alina durerile și-i usiuréza inim'a, elu cânta cântece copilor și nepotiloru sei; elu are cântece pentru îndulcirea batranetiloru sale, între cântece inchide elu ochii la somnulu eternu, între cântări se petrece corpulu seu la cimitiru, și cu cantare trista se acoperu scumpele lui ramasție cu tierána rece și grea!

Cuvintele și melodi'a copilulu le invetiá dela parinti, cari

Redactoru respundiatoriu **Zacharia Boiu.**

precum au priimitu invetiatura dela parintii lor, asiá o și straplânta la copii și nepotii lor, și asiá se mostenesce cânteculu stramosiescu din neamu în neamu că o tradițiune scumpa. Devenindu astfelu cântecele poporale o tradițiune a poporulu, nu pot sa dispara nici candu, ci din contra, tesaurulu acestu natiunalu se immultiesce din di în di totu mai multu, și pentru aceea pot sa spunu inca odata în deplina consciintia: „Cine póte numérá toate cântecele române, atátu de dragalasié, fragede și melancolice?“

Dorindu inșă a le orenduí aproximativu dupre unu sistem, mi-voiu permite a le impartí dupre clasificarea urmatóre:

α) Cânteculu istorico-epicu. Aci aru trebui sa se puna toate cântecele, ce atngu nisce momente ale istoriei române, precum d. e. cântările din periodulu stralucirii a lui Stefanu celu mare, apoi cântările despre invasiunea barbariloru vecini și altele.

β) Doinele séu cântecele de doru; aci aru trebui puse cântecele și doinele, în care se esprima dorulu celu nemarginitu alu Românulu din strainatate séu din sclavia, dorulu maicei dupa fiulu seu dusu în batalia, dorerea femeii dupa sotiulu seu mortu, alu copilei dupa fratele, séu dragulu seu baditiá, ce au plecatu în batalia și n'au mai venitu. s. a. s. a.

γ) Cântece de natura erotica, adeca cele de amoru.

δ) Cântece ocazionale, precum colindele, cântecele la culesulu vielor și a grâului, la claca, la nunta și la immortalare, asiá numitele bocete.

ε) Cântecele de jocu, adeca horele.

Fras'a melodica a cânteculu poporalu român este cea mai mare parte frasa regulara, adeca, melodi'a constă din 8 și 16 tacte, arare ori sa afla melodii de 10 și 12 tacte, semicolonulu musicalu sta mai adesu de tactulu alu 4-lea și alu 8-lea. Finalele suntu de regula cadentia de tonica complete, fórte raru provine o cadentia necomplete, séu unu finale pe dominant'a séu pe terci'a. Ce se atinge de miscarea ritmica séu de tactulu, apoi în cântecele poporale romane suntu reprezentate numai tactele ordinarie adeca $\frac{4}{4}$, $\frac{2}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{6}{8}$ și $\frac{3}{8}$, de-si adese se intempla, cumca unele tacte din melodi'a unei doine séu unui cantecu se repetiescu de atâtea ori, încátu e fórte cu anevoia de a le insirá intr'o mesura de tactu otarita.

În melodi'a poporala romána predomnesce modulu tonulu molu, de-si provine în multe și duru. Adese cele 8 tacte d'antăiu din o frasa de 17 tacte se misca în duru, cele 8 tacte din urma în modulu molu afinu, séu vice versa. Fenomenulu acest'a alu melodie, adeca urmarea tonulu molu dupa duru, urmarea umbrei musicei dupre lumina produce unu farmecu esttraordinariu în inimele auditoriloru. În fine modulu melismaticu și silabicu alu cantării este impartitu fórte frumosu mai în toate cântecele poporale române. Modulatiunea se face în deobsce dupa modulu duru séu molu paralelu, de-si nu arare ori provine modulatiunea dupa subdominanta séu dupa modulu duru séu molu corespundiatoriu.

Natiunea romána posedé inca unu numeru mare de melodii doióse, dragalasié și melancolice, hore, doine, jocuri natiunale, care se esecuta numai prin music'a instrumentala, neavendu ele testu; trebuie inșă totusi sa se numere la tesaurulu musicalu alu natiunei, pentruca au originea lor, de-si suntu fără cuvinte, în sufletulu român, în inimele române.

Pentruca inșă onoratii cetitori și compatrioti sa cunósca tesaurulu poeticu și melodicu alu natiunei române, prea onredactiune a „Fóiei Societăti pentru literatur'a și cultur'a romána“ au luat asupr'a sea problem'a cea grea, de a reproduce din tempu în tempu în colónele acestei foi unele cântece cu melodi'a lor, pentru că astfelu sa se pastreze și cuventulu și tonulu și sa tréca și la generatiunile viitoare.

Încátu voru ajunge poterile mele cele slabe, me voiu sílfi a aduce la lumina aurulu acest'a curatu și frumosu alu musicei natiunale. Me despartu cu salutarea minerului: „Norocu sa dea Domnedieu!“

Unu amatoriu și culegatoriu de cantece poporale române.

Nr. 17—2

ANUNCIU.

Subscrisulu, cá nou Viceinspectore alu muntiloru Hasdate în comitatulu Turdei, face cunoscutu celoru ce pentru dobitócele lor dorescu a esarendá pasionatu, cumca pasionatulu din muntii prenumiti, 2777. jugere, și adeca intr'unu locu de 2200. jugere, și celalalte impartite în mai multe locuri se voru dá în arenda pe unu anu, séu și pe mai multi.— Doritorii de a esarendá au a se îndreptá prin epistole francate séu personaliter cátra subscrisulu în Gelou (Gyalu).

Franciscu Soos.

Burs'a din Vienn'a 12/24 Maiu 1865.

Metalicele 5%	71 20	Actiile de creditu	183 60
Imprumutulu nat. 5%	75 90	Argentulu	107
Actiile de banca	803	Galbinulu	5 20 $\frac{1}{2}$ o

Editur'a și tipariulu tipografiei archidiecesane.